

VLAAMSE GEMEENSCHAPSCOMMISSIE

DE RAAD

ZITTING 2021-2022

21 DECEMBER 2021

STUDIEBEZOEK

Project ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’

SAMENVATTEND VERSLAG

**uitgebracht namens de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin
door de heer Juan BENJUMEA MORENO**

Hebben aan de werkzaamheden deelgenomen:

Vaste leden: mevrouw Carla Dejonghe, voorzitter, de heer Juan Benjumea Moreno, mevrouw
Els Rochette, mevrouw Cieltje Van Achter

Ander lid: mevrouw Bianca Debaets

Dames en heren,

Op dinsdag 21 december 2021 brachten de leden van de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin een bezoek aan het project 'Vierkant tegen Eenzaamheid' van de Stad Brugge.

De raadsleden werden in de voormiddag verwelkomd door de heer Pablo Annys, Schepen van Sociale zaken, Werk & Ondernemen en kregen vervolgens een uitgebreide uiteenzetting van de heer Christian Fillet, Adjunct-algemeen directeur Brugge en algemeen directeur Mintus, mevrouw Sabine Van Overloop, hoofdmaatschappelijk werker Maatschappelijke dienstverlening en de heer Joachim Cherlet, projectbegeleider 'Vierkant tegen Eenzaamheid'. In hun uiteenzetting werden zij bijgestaan door mevrouw Ine Plovie, beleidscoördinator Participatie, mevrouw Nele De Wachter, stafmedewerker beweging.net en voorzitter van Brugge Dialoogstad, en mevrouw Pascale Cockuyt, coördinator van vzw Wieder.

In de namiddag bezochten de raadsleden het buurtcentrum De Balsemboom, waar zij een uiteenzetting en rondleiding kregen door de heer Karel Meuleman, centrumverantwoordelijke, mevrouw Lies Vernieuwe, verantwoordelijke kwaliteit & zorg buurtcentra, de heer John-Nathan Hocepied, coördinator buurtcentra en mevrouw Evelien Faes, psychosociaal rehabilitatiemedewerker voor OnA.

De heer Juan Benjumea Moreno wordt aangeduid als verslaggever.

1. Verwelkoming, toelichting en bespreking van het project 'Vierkant tegen Eenzaamheid'

De heer Pablo Annys, Schepen van Sociale zaken, Werk & Ondernemen van de Stad Brugge, legt uit dat de aanleiding van het project 'Vierkant tegen Eenzaamheid' een vrij traumatische gebeurtenis betreft. In het jaar 2017 kende de Stad Brugge op 2 maanden tijd 4 eenzame overlijdens, wat zorgde voor een schok. De schepen had in 2017 o.a. de bevoegdheid Preventie. Hij kreeg de opdracht te onderzoeken hoe hieraan iets te doen, wetende dat de kans op eenzaamheid in Brugge toen 15 % bedroeg, wat overeenstemt met +/- 6.000 inwoners. De Stad Brugge is daarop van start gegaan met de organisatie van een rondetafelconferentie, waarbij alle actoren uit het veld werden betrokken, met het oog op het uitwerken van een actieplan.

Intussen is men gedurende 4 jaar aan de slag met het actieplan. Dit plan is doorheen de tijd geëvolueerd. De schepen benadrukt dat het plan gezamenlijk gedragen wordt door de Stad, het OCMW en alle middenveldorganisaties, wat mede het succes ervan verklaart.

Een actie waarnaar de gastspreker graag wil verwijzen, betreft de totstandkoming van de 'Babbelduddy's' tijdens de coronapandemie. De eenzaamheid is door Covid-19 enkel maar toegenomen. Tijdens de eerste *lockdown* is zeer snel een team van vrijwilligers samengekomen om eerst telefonisch contact op te nemen met eenzame mensen, waarmee ze een relatie hebben ontwikkeld, om gaandeweg te komen tot persoonlijke vriendschappen. Voor de vrijwillige Babbelduddy's betekent dit een verrijking van hun leven, en uiteraard zijn eenzame personen er minder eenzaam op geworden.

Mevrouw Carla Dejonghe (Open Vld) bedankt alle gastsprekers namens de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin voor de organisatie van dit studiebezoek. De commissievoorzitter legt uit dat de Commissie voor Welzijn, Gezondheid en Gezin een tijd geleden het onderwerp 'Eenzaamheid' op de agenda heeft gezet. Mevrouw Bianca Debaets

heeft er tevens een voorstel van resolutie over geschreven en er werd beslist om dit thema wat meer uit te diepen. Als snel sprong het project ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’ in het oog.

Mevrouw Bianca Debaets (CD&V) voegt hieraan toe dat de VGC in de vorige legislatuur, toen zij als collegelid bevoegd was voor Welzijn, Gezondheid en Gezin, voorzichtige stappen heeft gezet om die eenzaamheid tegen te gaan. Het huidige College gaat hier verder mee aan de slag. Binnen de Raad werd deze legislatuur een visietekst ontwikkeld, waar alle commissieleden hun schouders hebben ondergezet. Het is immers een thema dat iedereen verbindt. Wat het raadslid is opgevallen, is dat er veel verborgen eenzaamheid bestaat, die tijdens de coronapandemie pijnlijk aan het licht is gekomen.

De heer Christian Fillet, Adjunct-algemeen directeur Brugge en algemeen directeur Mintus, vertelt dat hij vroeger OCMW -secretaris was. In Vlaanderen bestaat die functie niet meer sinds de inkanteling van OCMW's in de steden en gemeenten. De gastspreker zit reeds 35 jaar in de sector en startte in het OCMW van Sint-Jans-Molenbeek. Toen reeds was er sprake van enorme eenzaamheid, niet enkel bij senioren, maar ook bij de jeugd. Er waren heel weinig verenigingen waar men als Nederlandstalige tiener terecht kon. Men moest bv. al voetbal spelen bij een grote club om kans te maken een schoolvriend tegen het lijf te lopen.

Verder geeft de gastspreker aan voorzitter te zijn van het Europees Sociaal Netwerk (ESN), dat de publieke sociale diensten van Europa verenigt. Ongeveer 15 jaar geleden kreeg de heer Christian Fillet de vraag van de oud-premier van Tsjechië en tevens Eurocommissaris voor Sociale Zaken: “*Wat doen jullie in België om de eenzaamheid bij senioren op te lossen?*” In 2003 werd Europa immers geteisterd door een fameuze hittegolf en bleken de kerken in Parijs leeg te zijn bij de vele begrafenissen. De gastspreker kon enkel verwijzen naar het bestaan in België van lokale dienstencentra, die toen echter nog niet frequent voorkwamen. Brugge beschikt trouwens over het oudste buurtcentrum dat door de commissieleden in de namiddag wordt bezocht.

Het actieplan dat tot stand kwam, werd geïnspireerd door voorbeelden uit het buitenland, onder meer uit Nederland. Er werd heel wat pionierswerk verricht, uiteraard gepaard gaande met de nodige kinderziekten. Vandaag zijn heel wat betrokken actoren aanwezig. De gastspreker hoopt vooral met iedereen in debat te kunnen gaan.

Toen het sombere nieuws over de verscheidene eenzame overlijdens kwam, dachten heel wat mensen na over of ze wel op de hoogte waren van waar hun burens zich bevonden en of dit ook misschien in hun straat of wijk kon voorvallen, vervolgt **mevrouw Sabine Van Overloop**, hoofdmaatschappelijk werker Maatschappelijke dienstverlening. Ze licht de ontstaansgeschiedenis van het project verder toe. Al snel werd duidelijk dat dit probleem diende te worden aangepakt door samenwerking van verschillende diensten.

De heer Joachim Cherlet, projectbegeleider van ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’, toont vervolgens de tijdlijn van het project sinds de startconferentie in 2017. In 2019 werden ‘de Langste Stoel’ en ‘Babbelduddy’s’ gelanceerd; in november 2020 is ‘Verlicht jouw buurt’ van start gegaan, wat dit jaar opnieuw wordt herhaald. In juni 2021 volgde dan het project ‘Krijtramen’.

De gastspreker legt uit wat zijn rol als projectverantwoordelijke precies inhoudt. Er wordt niet meteen in contact getreden met eenzame mensen zelf, wel met organisaties die met deze doelgroep in contact komen. Als een bepaalde organisatie een project in de bestrijding tegen

eenzaamheid wil opstarten, zal de projectverantwoordelijke via het opgebouwde netwerk relevante actoren hieraan verbinden. Daarnaast worden eigen projecten uitgewerkt (bv. ‘de Langste Stoel’). In de toekomst zou men het project ‘Babbelbuddy’s’ willen uitbreiden en hiervoor willen samenwerken met de woonzorgcentra. Tevens geeft de gastspreker het voorbeeld van ‘Vier het leven’ (www.4hetleven.be), een project waarbij vrijwilligers ouderen met de auto ophalen om met hen naar een voorstelling te gaan. Voor de aanvang en na het einde van de voorstelling wordt samen wat gedronken en gepraat. De bedoeling is om mensen meer te activeren en hun netwerk te vergroten.

Vervolgens overloopt de projectbegeleider de website brugge.be/vierkanttegeneenzaamheid en de brochure die het project samenvat, die aan alle aanwezigen wordt uitgedeeld.

De heer Christian Fillet verduidelijkt wat Mintus is. Zoals gezegd heeft men in Vlaanderen de beslissing genomen om de OCMW’s te laten inkantelen in de steden en gemeenten. De Stad Brugge was een koele minnaar tegenover deze inkanteling en bijgevolg werd de volledige zorgsector verzelfstandigd in een welzijnsvereniging, Mintus genaamd. Ondertussen telt deze vereniging ongeveer 1.500 personeelsleden. Heel wat woonzorgcentra, buurt- en dienstencentra zijn hierin ondergebracht.

Een onderdeel van het project ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’ betreft bewustmaking. Hiervoor wordt volgens **de heer Joachim Cherlet** veel gebruikgemaakt van de sociale mediakanalen (facebook.com/vierkanttegeneenzaamheid).

Vervolgens gaat de gastspreker in op de 6 grote pijlers van het project. Een eerste pijler betreft het Meldpunt eenzaamheid. Dit meldpunt is er gekomen naar aanleiding van de coronapandemie. Gelet op het grote aantal aanmeldingen, zal dit wellicht een doorstart krijgen na Covid-19. Via het meldpunt kunnen mensen die zelf eenzaamheidsgevoelens ervaren of iemand kennen in eenzaamheid hiervan melding maken. Momenteel kan dit enkel online. Er bestaat wel een telefoonnummer in het Huis van de Bruggeling, waar alle meldingen toekomen over of suggesties voor de Stad, haar diensten en haar dienstverlening, alsook voor het sociaal meldpunt (dit gaat ruimer dan de problematiek van eenzaamheid).

Mevrouw Cieltje Van Achter (N-VA) vraagt of er veel meldingen binnenkomen.

Volgens **de heer Joachim Cherlet** zijn er regelmatig meldingen. Vaak hangt dit samen met het voeren van communicatie. Als bv. net een wijkagent is langsgeweest of als er een artikel over het project werd gepubliceerd, zijn er plots meer meldingen. Er moet eigenlijk nog steeds veel tijd gestoken worden in de bekendmaking van het project. Als er minder publicatie rond wordt gemaakt, valt op dat de meldingen via andere kanalen binnenkomen (via OCMW, het buurtcentrum, Huis van de Bruggeling).

Een tweede pijler die op de website wordt belicht, handelt over het actieplan. **Mevrouw Sabine Van Overloop** geeft meer uitleg bij de 4 krachtlijnen van het actieplan: ‘Meten is weten’; ‘Detecteren en signaleren’; ‘Modereren en coördineren’; en ‘Sensibiliseren en mobiliseren’.

Volgens de eerste krachtlijn ‘Meten is weten’ is het belangrijk zicht te krijgen op de problematiek in Brugge: hoeveel mensen leven in eenzaamheid? Wat is hun profiel? Welke oorzaken zijn te onderscheiden?

Deze vragen leverden de volgende actiepunten op voor de verschillende betrokken actoren:

1. een beter beeld krijgen op de buurten en bewoners die kwetsbaar zijn voor eenzaamheid of isolement;
2. aftoetsen actieplan bij ervaringsdeskundigen;
3. denkoefening rond 'Wat is eenzaamheid?' i.s.m. ervaringsdeskundigen;
4. een centraal meldpunt i.v.m. eenzaamheid.

Bij de krachtlijn 'Detecteren en signaleren' vertelt de gastspreker dat er als actiepunt werd geprobeerd om een telefoonketting te stimuleren vanuit de buurt- en dienstencentra. Dit werd stilgelegd, omdat dit niet evident bleek te zijn. Er worden enkele eenzame mensen in een ketting geplaatst die mekaar moeten opbellen, maar wanneer iemand uit die ketting wegvult, dan loopt dit niet meer. Het leek een goed idee, doch werkte niet in de praktijk.

Het proefproject telefonische screening met computeranalyse, is een praktijkvoorbeeld vanuit Knokke. Daar werden mensen opgebeld door een computerstem, maar in Brugge werd uiteindelijk beslist dit actiepunt niet over te nemen, daar de evaluatie in Knokke toch niet zo positief bleek. De conclusie was dat er toch nog steeds nood is aan menselijk contact en het is bijgevolg belangrijker dat maatschappelijk werkers op bezoek gaan bij de mensen.

Het actiepunt 85+bevraging is er een dat jaarlijks wordt herhaald. In de week van de senioren gaan vrijwilligers op bezoek bij alle 85-plussers van Brugge, waarbij zij een peperkoek overhandigen. Dankzij een vorming letten de vrijwilligers op signalen die kunnen wijzen op eenzaamheid. Dat is bovendien een momentopname waarbij er opnieuw veel meldingen binnenkomen bij het Meldpunt eenzaamheid.

Alerte 'deurprofessionals' is een vorming die wordt gegeven aan iedereen die bij de mensen aan de deur komen, bv. aan leveranciers van maaltijden, poetsdiensten.

Mevrouw Bianca Debaets (CD&V) informeert of de 'Babbelbuddy's' tevens een specifieke vorming krijgen. Het raadslid kan zich voorstellen dat het een uitdaging vormt dat de mensen die in eenzaamheid verkeren grote verwachtingen koesteren. De nadere toelichting over 'Babbelbuddy's' vindt plaats in de namiddag, legt **mevrouw Sabine Van Overloop** uit. Voor de deurprofessionals werd een 'train de trainer' georganiseerd. De mensen die hen dagelijks begeleiden, hebben de training aan hen gegeven. Op die manier kunnen deze 'trainers' de vinger aan de pols houden.

De heer Christian Fillet voegt hieraan toe dat er binnen het OCMW en de welzijnsvereniging een maaltijdzorgplatform bestaat, dat dagelijks 1.500 maaltijden bereidt. De chauffeurs die de maaltijden rondbrengen, geven de maaltijd pas af als ze de persoon zien. Dat lijkt simpel, maar een private onderneming zal dit nooit doen. Daar is geen tijd voor omwille van het winstbejag dat erachter schuilgaat. Er kunnen echter levens door gered worden, bv. als een persoon bewusteloos is. Daarnaast proberen ze 1 keer per maand bij de mensen in huis binnen te gaan, om na te gaan of er geen sprake is van verwaarlozing. Het gaat dus niet enkel over het bezorgen van maaltijden, maar over wat erachter zit.

Mevrouw Sabine Van Overloop verwijst vervolgens naar de derde krachtlijn 'Modereren en coördineren'. Om dit project te doen slagen, diende een projectverantwoordelijke te worden aangeduid om het actieplan en de uitvoering ervan op te volgen. Opdat iedereen zou beseffen en ervaren dat dit project enkel door gezamenlijke schouders kan worden gedragen, werd het Brugs Charter Vierkant tegen eenzaamheid opgesteld en ondertekend door alle actoren.

Mevrouw Carla Dejonghe (Open Vld) vraagt of de acties van de verschillende partners worden betoelaagd.

Er hangt momenteel nog geen financiële vergoeding aan vast. Dat zou nochtans grotere acties mogelijk maken, legt **mevrouw Sabine Van Overloop** uit.

Het is wel zo dat met de financiële ondersteuning van de Vlaamse Regering in het kader van het sociale relanceplan en Covid-19, ten belope van 145.000 euro, enkele acties in het kader van ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’ werden ondersteund, stelt **de heer Christian Fillet**.

Daarnaast is er ‘Brugge dialoogstad’, een platform waar alle zorg- en welzijnsverenigingen samenkomen. Daarvan wordt het secretariaat door het OCMW op zich genomen, wat een vorm van onrechtstreekse ondersteuning is.

Tot slot, wordt de vzw Wieders structureel gefinancierd door het OCMW met 40.000 euro per maand. In ruil voor dit bedrag behoort ‘eenzaamheid bestrijden’ tot 1 van de missies van de vzw.

De actie ‘Betere afstemming tussen aanpak van eenzaamheid door professionele thuiszorg en partners in eerstelijnszorg’ is er een dat samen wordt opgenomen met de recent opgerichte eerstelijnszone, vervolgt **mevrouw Sabine Van Overloop**.

‘De vierkante tafels van Brugge’ is een actie die samen met organisaties voor anderstaligen, Brugge dialoogstad en alle armoedeverenigingen op poten werd gezet. Er wordt gevraagd om in verscheidene buurten een vierkante tafel op te zetten waar mensen die samenkomen eten meebrengen en dit delen met elkaar.

Het uiteindelijke doel van het hele actieplan is dat de Bruggelingen en professionelen gevoelig zijn en aandacht hebben voor de thematiek van eenzaamheid en isolement en waar nodig tot actie overgaan. ‘Sensibiliseren en mobiliseren’ vormt de vierde krachtlijn.

Zo blijft de Stad Brugge bestaande buurtcomités ondersteunen, waarderen en uitdagen. Momenteel loopt ‘Verlicht je buurt’, waarbij buurtcomités moeten denken aan verbinden, waarna ze pas een subsidie kunnen aanvragen bij de vrijwilligerscentrale.

Voorts werd de ‘buurtbabbelbank’ georganiseerd om ontmoetingen in de buurt te versterken en worden de vraag naar en het aanbod van buurthulp gestimuleerd en gefaciliteerd via een website voor lokaal vrijwilligerswerk (www.brugge.be/vrijwilligerscentrale).

De heer Joachim Cherlet licht toe dat er 5 lopende projecten zijn binnen ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’. Het eerste, waar al naar werd verwezen, is ‘Verlicht je buurt’. Dit project loopt in de donkere maanden. Enerzijds, zijn er gratis postkaarten waarop mensen een warme boodschap kunnen schrijven voor burens, vrienden of kennissen. Anderzijds, is er een werking met de vrijwilligerscentrale die een bepaald budget aanbiedt om je buurt te verlichten. Dit kan via een buurtcomité of samen met 4 burens worden aangevraagd.

Daarnaast bestaat het project ‘Eenzame overlijdens’. De Stad Brugge heeft een nieuw rouwgedicht voorgesteld. Het is de bedoeling om dat gedicht voor te lezen op eenzame uitvaarten. Dat zijn uitvaarten die geregeld worden door het OCMW of de Stad, omdat de familie geen dienst kan of wil betalen of omdat de overledene geen familie meer heeft. Er wordt

nagedacht over hoe de uitvaart in de toekomst nog persoonlijker kan worden georganiseerd. In de Stad Leuven loopt een gelijkaardig project.

Mevrouw Bianca Debaets (CD&V) informeert naar het concrete aantal eenzame overlijdens.

Mevrouw Sabine Van Overloop legt uit dat hier moeilijk een cijfer op kan gekleefd worden. Veel hangt ook samen met welke definitie van eenzaamheid wordt gehanteerd. Sommigen beweren dat als de persoon nog familie heeft, deze niet als eenzaam kan beschouwd worden. Anderen spreken dit dan tegen. Vanuit de begrafenisondernemers werd het signaal gegeven dat het er toch veel zijn. Om dit te kwantificeren, zal eerst een duidelijke definitie moeten worden aangenomen. Uitvaarten van mensen die helemaal alleen zijn, worden ongeveer 3 tot 4 keer per jaar gemeld. Wat behoeftige begrafenis betreft – deze die door het OCMW worden bekostigd – staat het aantal op ongeveer een 20-tal per jaar. Het gaat echter niet steeds om een eenzaam overlijden.

Brugge is de eerste stad in België die de titel ‘*Compassionate City*’ (*Compassionate City Charter*) heeft behaald, vult **de heer Christian Fillet** aan. Er bestaat een werkgroep onder leiding van de VUB, die het traject opvolgt.

De heer Juan Benjumea Moreno (Groen) wil graag weten of er ook acties of projecten zijn, die niet meer worden voortgezet omdat de evaluatie van tussentijdse resultaten heeft aangetoond dat het bv. niet werkte.

De heer Christian Fillet antwoordt dat er inderdaad wel enkele kinderziekten waren bij de uitrol van het project. Het is een proces van *trial and error*. In het begin was er weinig enthousiasme. Dit werd via een andere invalshoek benaderd en mensen werden bevraagd via een enquête. Er is nu aansluiting met ‘Brugge draait om mensen’ en de buurtwerking. De eerste resultaten worden verwacht na het paasverlof 2022.

In het geval Brussel goede praktijken zou willen overnemen, welke initiatieven of methodieken zijn er dan eventueel die niet aan te raden zijn, uit de ervaringen die men heeft in Brugge, informeert **mevrouw Bianca Debaets (CD&V)**.

Een van de grootste pijnpunten is mensen meekrijgen. **Mevrouw Sabine Van Overloop** verduidelijkt dat een van de eerste vragen van een begrafenisondernemer is, welk geloof de vrijwilliger heeft. Bv. een vrijwilliger van het Huis van de Mens die helpt bij de uitvaart van een gelovige overledene kan moeilijk liggen. Er moet een bewustzijn zijn over de verschillende culturen. Men kan geen eenheidsworst, zoals het gedicht dat wordt voorgelezen bij ‘eenzame overlijdens’, bij iedereen gebruiken. *De facto* worden sommige mensen daardoor immers uitgesloten.

Zijn alle geloofsgemeenschappen betrokken, vraagt **mevrouw Bianca Debaets (CD&V)** nog. Het bisdom is misschien wat ruim, maar de katholieke geloofsgemeenschap was al vrij snel betrokken. Ook met de imam is er een zeer goede samenwerking, aldus **de gastspreker**.

Het grootste struikelblok is dat geen enkele organisatie enig idee heeft over strategie of innovatiekader m.b.t. eindelevenszorg. Mensen dienden gesensibiliseerd te worden en dus vorming krijgen. Het project kende een trage start en vergde een zekere tijdsinvestering. Een tweede knelpunt bevindt zich in de schoot van het team, dat vindt dat ze voor dergelijk thema – rouwverwerking – bij bepaalde lokalisaties en accommodaties niet aan bod komen.

Daarna geeft **de projectverantwoordelijke** wat meer uitleg over het derde project: ‘de Langste Stoel’. Jaarlijks (eind mei/begin juni) roept de Stad Brugge haar inwoners op om een stoel buiten te zetten en te klinken op verbondenheid.

Voor het vierde project ‘Krijtramen’ werden mensen op straat bevraagd over “*Hoe voelt eenzaamheid voor jou?*”. Zes jonge Brugse artiesten maakten een krijttekening op basis van de antwoorden (te bezichtigen aan o.a. de bibliotheek, het station Brugge, Huis van de Mens, het concertgebouw...).

Tot slot, is er de ‘eenzaamheidsschaal De Jong - Gierveld’, een *tool* die hulpverleners kunnen aanwenden om eenzaamheid te meten. (www.brugge.be/eenzaamheidsschaal-2)

De heer Joachim Cherlet geeft aan dat er het komende jaar zal worden ingezet op het opmaken van informatiebundels over de verschillende partners die deelnemen aan het project. Deze informatie zal dan gemakkelijk online terug te vinden zijn, waardoor mensen eventueel rechtstreeks contact kunnen opnemen met de desbetreffende partner.

Mevrouw Ine Plovie, beleidscoördinator Participatie, geeft daarna een uitleg bij het burgerbudget en de link met het project ‘Vierkant tegen Eenzaamheid’.

Een van de vaststellingen bij de startconferentie in 2017 was dat er eigenlijk al redelijk wat ideeën, projecten e.d. bestonden in Brugge. Dit werd mooi in kaart gebracht. Hierbij lag de focus op inventarisatie en nagaan of er nieuwe projecten dienden ontwikkeld te worden.

In 2018 volgde een tweede conferentie met opnieuw hetzelfde concept, met alle partners, burgers, mensen met ideeën rond eenzaamheid, maar er werd een andere methodiek toegepast. Deze keer lag de nadruk op evaluatie van wat er bestond, waar eventueel diende te worden bijgestuurd en of er nog hiaten bestonden.

Beide samenkomsten waren goed voor het creëren van verbondenheid. De partners waren ook beter op de hoogte van waar andere partners mee bezig waren.

Er werd ook bewust voor gekozen om de Bruggelingen te horen en bij het proces te betrekken. Vraag was hoe *bottum-up* initiatief van de burgers te stimuleren. Er zijn heel wat initiatieven die de inwoners zelf kunnen ondernemen om bv. de verbondenheid in hun straat of wijk te vergroten. Dit wordt grotendeels getrokken door de vrijwilligerscentrale. Daarnaast bestaat de werking van de buurtcheques, waarmee de Brugse buurtcomités aan de slag kunnen (bv. plantenruil- of boekenruilkastjes, ‘vergroen je straat’, buurtfeest...).

Naast praktische ondersteuning wordt ook financiële ondersteuning voor burgerparticipatie voorzien. Zo is er bv. de burgerbudgetsubsidie. Het burgerbudget is een budget waarbij de lokale overheid een budget voorziet waarbij de burgers zelf kunnen beslissen waaraan dit besteed wordt. Brugge pakt dit stapsgewijs aan. Op dit moment betreft het een voorlopende projectoproep die openstaat, waarbij de projecten die kunnen ingediend worden moeten voldoen aan de doelstellingen van de stad. Het thema van de bestrijding van eenzaamheid is een van de belangrijke doelstellingen dat daarin is opgenomen.

Een projectidee dat is binnengekomen en waarvoor een burgerbudgetsubsidie werd toegekend, betreft het positief in beeld brengen van eenzaamheid om het debat erover aan te zwengelen. De CM Brugge is daar samen met een organisatie die zich inzet voor alleenstaanden mee aan

de slag gegaan. Verhalen van alleenstaanden zullen aan de hand van een toneelvoorstelling in verschillende buurten worden vertoond.

De heer Juan Benjumea Moreno (Groen) is benieuwd naar de initiatieven die in het kader van het burgerbudget werden ingediend. **Mevrouw Ine Plovie** verduidelijkt dat het een zeer recent initiatief is. Het valt op dat er een enorme stroom aan aanvragen binnenloopt, voornamelijk van organisaties.

Is er niet veel schroom bij burgers om een aanvraag in te dienen, vraagt **mevrouw Bianca Debaets (CD&V)**. Een projectaanvraag indienen in het kader van eenzaamheid vergt lef, want dan betreft men het op zichzelf. Het raadslid kan zich inbeelden dat dit vooral door jongeren moeilijk benoemd kan worden.

Wat opvalt, is dat het niet steeds de eenzame mensen zijn die participeren, maar de personen of organisaties die er iets aan willen doen, antwoordt **mevrouw Ine Plovie**. Het zal een structurelere aanpak vergen, dan enkel dit initiatief.

Vervolgens geeft **mevrouw Nele De Wachter** toelichting over Brugge Dialoogstad, waarvan zij samen met een ervaringsdeskundige het voorzitterschap in duo opneemt.

Brugge Dialoogstad is een stedelijke erkende armoeadadviesraad. Dit samenwerkingsverband wil voornamelijk de dialoog tussen mensen in armoede en het lokaal beleid tot stand brengen. Mensen worden op regelmatige basis letterlijk rond de tafel gezet. Mensen in armoede gaan vanuit hun ervaring met armoede rechtstreeks in dialoog met mensen in beleidsfuncties.

Eenzaamheid als werkingsthema werd als adviesraad en voorheen als platform niet expliciet opgenomen. Eenzaamheid op zich treft mensen in armoede wel sneller. Veel van deze mensen komen sneller in een sociaal isolement terecht. Zij beschikken over een minder uitgebreid netwerk of opvangnet en kunnen bijgevolg niet altijd rekenen op hun omgeving voor een oplossing wanneer zich een probleem voordoet. Alle signalen die Brugge Dialoogstad opvangt, worden verzameld en via de adviesraad wordt proactief naar een oplossing gezocht.

Bij de start van de eerste *lockdown* heeft Brugge Dialoogstad snel het signaal gegeven aan het lokaal bestuur dat doordat de leden fysiek niet meer konden samenkomen en voor mensen in armoede dit het enige netwerk was dat ze hadden, dit zou leiden tot meer sociaal isolement. Met de verschillende armoedeverenigingen werd daarop een beurtrol afgesproken om permanentie te organiseren, waardoor samenkomst in een beperkte vorm toch mogelijk bleef.

De gastspreker pleit voor netwerken. Een individuele burger zal niet geneigd zijn om een project in te dienen. Mensen worden daarom begeleid. Een duwtje in de rug van een vereniging of een (sociaal) netwerk is zeker een meerwaarde. De boodschap is: zoek medestanders.

Mevrouw Bianca Debaets (CD&V) vroeg zich af of de Stad Brugge merkt dat er een wezenlijk verschil van concentratie van eenzaamheid bestaat tussen de stedelijke kern en de meer landelijke buurten. Men zou kunnen denken dat er in een stedelijke omgeving zich meer eenzaamheid voordoet. Is dat zo? Als men de cijfers bekijkt, blijkt dat de Stad Brugge veel alleenstaanden kent (+/- 60 %), stelt **mevrouw Nele De Wachter**. Maar iedere alleenstaande is daarom niet eenzaam. Buiten de stad zijn er ook alleenwoners. Er kunnen bv. ook mensen zijn met een psychische kwetsbaarheid, die niet alleen wonen en toch eenzaam zijn.

Men kan zich de vraag stellen of het risico op eenzaamheid groter is in een landelijke of een stedelijke omgeving, maar de gastspreker verklaart dat men vooral naar de soort eenzaamheid moet kijken, of de doelgroep waartoe men zich richt (studenten, ouderen, mensen met een psychische kwetsbaarheid...).

Mevrouw Els Rochette (one.brussels-Vooruit) vertelt dat zij de Brugse organisatie ‘Klein verhaal’ kent, een socio-artistieke organisatie. Het commissielid meent dat dit soort van verenigingen zich zeer goed leent om te werken rond eenzaamheid, zonder dat dit benoemd wordt. Zijn er in Brugge vandaag nog organisaties zoals ‘Klein verhaal’, aangezien deze laatste verhuisd is naar Oostende, wil de spreker graag weten.

Er zijn wel verenigingen die socio-artistieke activiteiten organiseren zonder dat ze een socio-artistieke organisatie zijn. Als voorbeeld wordt het ‘forumtheater’ gegeven, een methodiek om de dialoog aan te gaan op basis van het vertonen van scènes over gevoelige thema’s. **De heer Joachim Cherlet** verwijst opnieuw naar ‘Krijtramen’, waarbij in een volgende editie kunstenaars van de Kunstacademie op zoek gaan naar verhalen over eenzaamheid die ze dan op een artistieke manier zullen vertolken.

Mevrouw Pascale Cockuyt vult aan dat er ook vanuit de verenigingen waar armen het woord voeren, veel socio-artistieke acties ondernomen worden, omdat er uitgegaan wordt van de sterkte van de doelgroep. Door deze acties krijgt men ook vaak het beleid mee.

Mevrouw Els Rochette (one.brussels-Vooruit) informeert of de collega-voorzitter van Brugge Dialoogstad, die ervaringsdeskundige is, begeleiding kreeg voor het opnemen van zijn rol als duo-voorzitter en of het lukt om zijn netwerk mee op de kar te krijgen. **De gastspreker** legt uit dat haar collega ook voorzitter is van de Welzijnsschakel Integraal vzw Brugge. Hij heeft geen specifieke opleiding gevolgd, maar door zijn (werk)ervaring vervult hij zijn rol zeer goed.

De heer Christian Fillet komt terug op de vraag rond de cijfers. Er bestaat een stadsmonitor waarbij Brugge is opgedeeld in verschillende wijken. Men kan hier ook de demografische evolutie op terugvinden. Een derde van de Brugse bevolking is 60-plusser. Op de kansarmoede-index doet Brugge het ook niet slecht in vergelijking tot andere centrumsteden. In Brussel werkte men vroeger zeer curatief, terwijl in Brugge momenteel zeer preventief wordt gewerkt. De gastspreker geeft hierbij enkele voorbeelden (Time-outproject Blink!, Buurtsport...). (www.brugge.incijfers.be)

Mevrouw Pascale Cockuyt is coördinator van vzw Wieder, een erkende vereniging waar armen het woord voeren, die actief is op het Brugs grondgebied. Er wordt een woordje uitleg gegeven bij de kortfilm ‘Verbonden met (n)iemand’, die in samenwerking met mevrouw Femke den Hollander werd gecreëerd (<https://www.youtube.com/watch?v=vmWd2beSCdA>). Met betrekking tot eenzaamheid is het zo dat mensen dit zeer moeilijk kunnen benoemen.

De organisatie Wieder richt zich op mensen in armoede en bereikt ongeveer 120 unieke deelnemers. Op zich is dat een hoog cijfer voor een stad als Brugge. Het klopt dat Brugge bij de betere leerlingen hoort in vergelijking tot andere centrumsteden, maar dat betekent volgens de gastspreker niet dat er zich in Brugge geen problemen stellen m.b.t. armoede.

Vzw Wieder heeft een basis- en een beleidswerking. Onder de eerste categorie vallen: ontmoeting, ondersteuning van mensen in armoede (geen hulpverlening), organiseren van

activiteiten, specifieke autochtone en allochtone werking en *outreaching* gericht op dak- en thuislozen (in samenwerking met welzijnsvereniging 't Sas). Het is een moeilijkheid voor mensen in armoede dat er geen of een beperkt netwerk bestaat, vandaar dat in de eerste plaats wordt ingezet op ontmoeting. Aangezien er geen hulpverlening wordt geboden, bestaat er ook geen afhankelijkheidsrelatie. Het is wel zo dat als mensen een tijdje niet meer verschijnen op bepaalde activiteiten, de organisatie contact gaat opnemen om te vragen wat er aan de hand is. Er is dus een opvolging. De integratie van allochtonen in het Brugse verenigingsleven blijkt niet evident, vandaar dat er een specifieke werking voor deze doelgroep.

Vervolgens legt mevrouw Pascale Cocquyt uit wie behoort tot de kwetsbare groepen die deel uitmaken van de werking van vzw Wieder. Vaak gaat het over mensen in armoede. In de eerste plaats mensen in generatie armoede. Dit zijn mensen die sinds hun geboorte tot hun overlijden helaas in een vicieuze cirkel zijn terechtgekomen. Zo heeft de coördinator al gewerkt met kinderen en kleinkinderen van eerdere cliënten. Daarnaast zijn er mensen in nieuwe armoede. In dit geval gaat het over mensen die omwille van sociale of economische redenen in armoede zijn terechtgekomen (bv. faillissement). Het valt op dat deze mensen sneller uit eenzaamheid komen. Zij beschikken meestal over een bestaand netwerk. Een derde groep betreft etnisch-culturele minderheden. En sinds kort maken mensen in corona armoede (horeca, retailsector...) ook deel uit van de kwetsbare groepen. Andere groepen vormen de dak- en thuislozen en de mensen met een psychiatrische, psychische of verslavingsproblematiek. Op de ontmoetingsmomenten komen al deze kwetsbare groepen samen.

Armoede en eenzaamheid lijken met elkaar hand in hand te gaan. Ook een slechte gezondheid, een lage opleiding en werkloosheid zijn gerelateerd aan eenzaamheid. De vraag is wat was er eerst? Het valt niet te ontkennen dat mensen in armoede een groot risico kennen om in eenzaamheid of isolement terecht te komen. Ondanks de vele definities voor het begrip eenzaamheid, hebben ze allen 3 elementen gemeen: resultaat van tekorten aan sociale relaties; subjectieve ervaring (kan moeilijk gemeten worden); pijnlijke en onaangename ervaring. In Nederland is hier veel onderzoek naar gebeurd, naar aanleiding van vele eenzame overlijdens in Rotterdam. Onderzoek onderscheidt bovendien 2 types eenzaamheid, die elk specifieke risicofactoren inhouden en een aangepaste aanpak vergen: sociale eenzaamheid en emotionele eenzaamheid.

Tot de risicofactoren m.b.t. eenzaamheid of isolement behoren onder meer de karaktereigenschappen van een persoon (negatief zelfbeeld, beperkte sociale vaardigheden, weinig zelfvertrouwen). De sociale positie van een persoon kan ook een risicofactor inhouden. Een van de eerste vragen die men stelt als men iemand nieuw leert kennen, is: "*Wat is jouw naam? Wat doe je van werk/opleiding?*" Het is bv. niet gemakkelijk om dan meteen te moeten zeggen dat men geen werk heeft of opleiding heeft genoten. Ook mensen met problemen of beperkingen door de gezondheid, verlies of afwezigheid van een partner, worstelen met de eigen geaardheid of financiële beperkingen vallen ook onder deze noemer. Overige risicofactoren zijn bv. demografische kenmerken. Er is momenteel veel te doen om jongeren die in eenzaamheid verkeren.

Specifieke risicofactoren voor mensen in armoede is een gebrek aan geld en hierdoor het niet volwaardig kunnen participeren aan de samenleving, geen geld voor sociale activiteiten, zich minderwaardig voelen (cf. Kerstperiode), alsook werkloosheid of geen vast werk hebben: het steeds moeten wisselen van werk, het niet kunnen opbouwen van een netwerk met collega's, zich nutteloos voelen.

Daarna gaat de gastspreker in op de gevolgen van eenzaamheid: meer risico op fysieke en psychische klachten, depressie, drug- of alcoholmisbruik tot zelfs zelfdoding.

Tot slot, geeft mevrouw Pascale Cocquet nog mee dat met de kortfilm 'Verbonden met (n)iemand' vooral als doel heeft het thema eenzaamheid onder de aandacht te brengen en het debat erover aan te zwengelen.

De aanbevelingen vanuit de deelnemers aan de kortfilm luiden:

- *Samen*: eenzaamheid aanpakken is een zaak van iedereen. Iedereen kan er een bijdrage aan leveren. Het is een kwestie van durven en doen;
- *Sleeptouw*: we moeten mensen op sleeptouw nemen, letterlijk en figuurlijk. Hun en onze verhalen met elkaar verbinden: er schuilt inspiratie in;
- *Smalltalk*: we moeten het gesprek over koetjes en kalfjes durven voeren. Ook doodgewoon in de Brugse straten, op een blauwe maandag, met iemand die we niet kennen;
- *Tijd*: tijd is het grootste geschenk dat je iemand kan geven. Tijd om te luisteren, te praten, er te zijn. Het maakt een wereld van verschil;
- *Realisme*: eenzaamheid is van alle tijden en Rome was niet op 1 dag gebouwd. Als we het probleem willen aanpakken, moeten we beseffen dat dit tijd en engagement zal vragen;
- *Innovatie & creativiteit*: we moeten innovatief durven zijn, en ook thema's als ruimtelijke ordening en samenleving onder de loep nemen. Daar zitten essentiële sleutels in de strijd tegen eenzaamheid;
- *Lef*: we moeten eenzaamheid bespreekbaar durven maken. Het is niet iets wat je ziet of ruikt. Erover praten en het benoemen, zonder schrik voor stigmatisering, is noodzakelijk.

2. Uiteenzetting en rondleiding buurtcentrum De Alsemboom

De heer Karel Meuleman, centrumverantwoordelijke stelt de aanwezige gastsprekers voor: mevrouw Lies Vernieuwe, verantwoordelijke kwaliteit & zorg buurtcentra, de heer John-Nathan Hocepied, coördinator buurtcentra en mevrouw Evelien Faes, psychosociaal rehabilitatiemedewerker voor OnA.

De Alsemboom is aan het evolueren van een dienstencentrum naar een buurtcentrum. Dat betekent niet dat de verlening van diensten is weggevallen, legt de centrumverantwoordelijke uit. Mensen kunnen er nog steeds terecht bv. om hun kledij te wassen, om zich te douchen, voor hun boodschappen, voor het verkrijgen van maaltijden. Veel mensen verkiezen om in plaats van hun maaltijd van het OCMW thuis te verorberen, dit in het buurtcentrum te doen in gezelschap van andere mensen.

De rode draad bij alles wat wordt gedaan in het buurtcentrum is ontmoeting, mensen uit hun isolement halen.

Activiteiten organiseren vormt een tweede pijler van het buurtcentrum. Er is een vast programma in samenwerking met clubs of andere organisaties (boogschieten, koor, boekbinding, tafeltennis...), die dus wekelijks of regelmatig plaatsvinden.

De activiteiten zijn een soort van hefboom om mensen te zien en eventuele signalen van eenzaamheid of isolement op te pikken. Zo kan men nagaan of er iemand meer hulp nodig heeft

in de thuissituatie of de maatschappelijk werker moet worden gecontacteerd. Het buurtcentrum heeft als doel de mensen in een eerste fase zo lang mogelijk thuis te laten wonen en de connectie te laten maken met hun buurt.

Momenteel wordt werk gemaakt van een buurtanalyse in het kader van de omslag van een dienstencentrum naar een buurtcentrum. Wie woont hier? Welke achtergrond hebben deze mensen? Welke leeftijd hebben ze? Wat is hun gezinssituatie? Het gesprek wordt aangegaan met de buurtbewoners. Is het aanbod van het buurtcentrum afgestemd op de buurt?

De heer John-Nathan Hocepied vult aan dat men van een vrij statische werking, waarbij het decreet vooral aangaf dat er activiteiten dienden te worden georganiseerd, naar een meer dynamisch model, waarbij wordt vertrokken vanuit de buurt en waarbij aan het buurtcentrum wordt overgelaten om te bepalen op basis hiervan wat de prioriteiten zijn.

Mevrouw Carla Dejonghe (Open Vld) informeert naar de grootste uitdagingen waarmee het buurtcentrum wordt geconfronteerd m.b.t. die omschakeling. Als men vertrekt vanuit een statische werking, die doorheen de jaren is opgebouwd en waarbij er bij bepaalde doelgroepen verwachtingen zijn ontstaan, men dan wil verbreden, is het niet zo dat alles kan blijven zoals het was en daarop een ‘bijkomende laag wordt gesmeerd’, aldus **de gastspreker**. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt. Er zal moeten beslist worden wat het buurtcentrum zelf zal opnemen en wat eventueel wordt uitbesteed aan anderen. Het dienstencentrum was sinds haar ontstaan – 50 jaar geleden inmiddels – voornamelijk gericht op ouderen. Het vormt alvast een uitdaging om de perceptie van ‘centrum voor ouderen’ en ‘centrum van het OCMW’ kwijt te raken. Het lijkt de centrumverantwoordelijke een werk van jaren.

Mevrouw Evelien Faes licht toe dat zij uit een heel andere werking komt, die tevens van een statische naar een dynamische werking is overgeschakeld, met name de geestelijke gezondheidszorg. Wekelijks is de gastspreker aanwezig in het buurtcentrum voor OnA.

OnA staat voor ‘Ontmoetend Actief!’ en richt zich met zijn aanbod zowel naar de hele buurt als naar een individueel persoon. Er wordt zo dicht mogelijk bij de leefwereld van de mensen gebleven en gekeken naar individuele interesses. De organisatie heeft als doelstelling om mensen met een psychische kwetsbaarheid hun plekje te laten vinden in de buurt, zodat zij sociale contacten kunnen opbouwen, deelnemen aan activiteiten... Door aanwezig te zijn en een vertrouwd gezicht te worden binnen het buurtcentrum wordt de drempel naar de geestelijke gezondheidszorg ook lager.

De heer Karel Meuleman verwijst daarnaast naar Oranje, een organisatie uit de buurt die zich richt tot personen met een beperking. Zij komen sinds 2 jaar ook dagelijks eten over de middag in het buurtcentrum. In het begin werd dit door andere bezoekers argwanend bekeken, maar intussen maken zij deel uit van het buurtcentrum zoals andere buurtbewoners.

In de nieuwe visie en missie van het buurtcentrum staat dat het een sociaal kruispunt wil zijn. Er moet kans op ontmoeting zijn. Deze kan en moet niet gedwongen zijn. Als mensen zouden gedwongen worden om naar het buurtcentrum te komen, dan haken ze dikwijls af. Zeker mensen die doorverwezen worden door hulpverleners en in eenzaamheid leven.

Mevrouw Carla Dejonghe (Open Vld) informeert of het buurtcentrum beroep kan doen op veel vrijwilligers.

Er zijn ongeveer een 30-tal vrijwilligers, die voornamelijk actief zijn in de clubs die gebruikmaken van het buurtcentrum, antwoordt **de gastspreker**. Alle buurtcentra samen konden voor de coronapandemie rekenen op een 200-tal vrijwilligers, beaamt **mevrouw Lies Vernieuwe**. In het begin van de pandemie waren er heel wat ‘coronavrijwilligers’; nu is het wat zoeken naar de verbondenheid met hen. Bovendien zijn er een aantal mensen die net door de coronapandemie tot de vaststelling zijn gekomen dat wat zij in hun vrije tijd als vrijwilliger deden (bv. functie uitoefenen binnen een club), voor hen geen meerwaarde meer bracht.

Mevrouw Els Rochette (one.brussels-Vooruit) wil graag nog weten of er ook intergenerationele projecten of activiteiten worden opgenomen, waarbij wordt samengewerkt met scholen. Dat gebeurt inderdaad, maar momenteel is het niet de ideale periode om die te organiseren. In januari 2022 is bv. een activiteit gepland rond het thema ‘oorlog’. Vele ouderen vergeleken de lockdown met de situatie tijdens de oorlog. Omdat zij de laatste generatie zijn die er verhalen over kunnen vertellen, werd de idee naar voren gebracht om kinderen en ouderen samen te brengen om deze verhalen te kunnen overbrengen. Er is wel geen structurele samenwerking met scholen, verklaart **de centrumverantwoordelijke**.

De heer Juan Benjumea Moreno vraagt of men de indruk heeft dat men mensen van andere culturen of afkomst voldoende bereikt. Zijn er activiteiten die diverse gemeenschappen verbinden? Volgens **de gastspreker** vormt dit nog een pijnpunt in Brugge. Het publiek dat bereikt wordt is niet erg divers. Er is wel een samenwerking met de Diversiteitsdienst. Zo worden er wekelijks praattafels georganiseerd in het buurtcentrum. Dezelfde doorstroming die er bestaat bij OnA is er niet vanuit de praattafels. Die doelgroep stroomt onvoldoende door naar de reguliere werking van het buurtcentrum.

De heer John-Nathan Hocepied voegt hieraan toe dat Brugge weinig instroom kende van deze doelgroep. Het kent pas de laatste jaren een stijging. Dat geeft wel als voordeel dat er naar andere overheden kan gekeken worden om te leren uit goede praktijken. Er wordt nu bv. bekeken of de *pool* van werknemers van de buurtcentra diverser kan worden samengesteld om de beeldvorming ervan ook bij te stellen.

Het studiebezoek wordt afgesloten met een rondleiding in het buurtcentrum.

Verslaggever,
Juan BENJUMEA MORENO

De voorzitter,
Carla DEJONGHE